

Paprikovanje u biljnom carstvu.

Napisal je: Ivan Dobrović, direktor u mirovini.

1. Del.

Po dovršenoj trgadbi vidit je po naših vinogradih ne samo veću dicu nego i odrasle ljude pobirati na trsu ostavne grozdace. Ov način iskanja grozdacev zovu naši Hrvati „paprikovanje“, ka rič je mogla postati u tečaju vrmena od riči „pabirakovanje“, t. j. pobiranje.

Cilj ovih čednih redov je pobirati hrvatska botanična imena, ka su naši predji pred 400 leti simo donesli, ke smo ali u tečaju vrmena pozabili, ili su njihova imena prenešena postala na spodobne ili druge rastline.

Zadaća, ku smo si pred oči postavili, nije laka. Kot znamo, nije se bavit dosada nigdo izmed nas biljarstvom, i nigdo nije pobral ter sistematično uredil ono jezično blago biljoslovja, ko su naši stari oci iz bivše domovine simo donesli.

Glejmo prvo imena onoga stabalja i grmlja, ka su naši stari poznali, a mi je danas već ne upotribljavamo!

Kalina obična — *Ligustrum vulgare* — gemeine Rainwaide je jedan naš najlipši grm, koga va vsakom selu, bih rekal va vsakom plotu najti moremo. Njegovi beli cveti, ki su spodobni bazgu (jorgovanu), pojavu se na početku leta. Sad njegov, svitločrne bobe, velik je kot grah. Kot mali dičak napravljal sam si iz zrelih bobic kaline tentu, kot školarom sprašili su nam njezinom šibom već krat hlače, a kot učitelj kazal sam šibom kaline na zemljokazi školarom zemljopisna mesta. Ime njezino spoznal sam stoprv kot učitelj u mirovini, kad sam se začel temeljito havit biljarstvom. Kad sam štal Pokornoga Prirodopis bilja, dra Ercegovića Botaniku i druga spodobna dela, bil sam te misli, da naši dedi nisu poznali ime ove rastline. Tim veće je bilo moje čudenje, kad sam se osvidočil, da je moje mišljenje krivo bilo. Za svidoka neka mi služi naš slavni Kurelac, ki je 1846. i 1848. leto pobral naše na-

Kupil ili na arendu bi zel prodavalnicu (lodnu)

D. KORNFEIND, VELIKI BORIŠTOF 189

rodne jačke, i ovako očuvao mnogu našu rič, med drugimi i ime ovoga grma.

Novoselčani spivali su si na pr. (Glej Kurelca Hrvatske jačke 29. stran!) sledeću kiticu:

Da bi mila znala, kade mili pase,
Ona b' mu odnesla va ždelici prase,
A va skaklu piva, a v' čuturki vina,
Kad bi se ga napil, bil bi kot **kalina**.

Inćedski junaki spivali su (Glej Kurelca Hrv. jačke 68.—69. stran!) sledeću jačku:

Orle moj, orle moj, šara ptico moja!
Visoko mi letiš, još na širje gledaš:
Jesi li mi vidil prvu ljubav moju? —
Vidil ti ju nisam, začul ti ju jesam.
Kad sam sinoć kasno nje dvorom proletil,
Po dvoru j' hodila, žalno stugivala,
A tebe junaka teško preklinjala. —
Orle moj, orle moj, šara ptico moja!
Ako joj ti opet nje dvorom proleliš,
A ti joj poruči, da se ne zaruči,
Da ju nigdar junak ostaviš ne ću,
Ako bi mi bilo v' črnoj gori stati,
V' črnoj gori stati, **kalinu** zobati,
Kalinu zobati, a kaljužu piti.

U Zajčjem Selu (Glej Kurelca Hrv. jačke 114. stran!) spivala si je mladina med drugim sledeće:

... Kad se jedna šeće k svojim svetim mašam,
Ta se druga šeće va tu crnu goru,
Va tu crnu goru **kaline** trgati,
Kaline trgati i peliznog' zelja...

U Raušeri ima vež ka obitelj ime **Kalina**. Napeljen prilike svidocu, da je kalina naša rič, zato ju moremo upotribljati u vsakidanjem govoru, kako su to činili naši oci.

Undanci velu lozi (žumi) dubrava. Jedni menovski lapti uz gerištovski put zovu se takaj Dubrava. Pred 100 leti stala je na mestu tih laptov loza, ku su zvali Dubrava. Dubrava ishadja iz riči **dub**, ča toliko znači kot hrast. Dubrava t.j. hrastova loza. Naši stari upotribljali su uz rič hrast i rič **dub**. Ovo nam sviduči i sledeća šaljiva jačkica iz Velikoga Borištofa: (Glej Kurelca Hrv. jačke 264. stran!)

Ča se j' stalo nezdavno
S mojom milom na rano?
Išla mi je peć kurit,
Spalila si je celu...
Ona plače, narika,
Da je škoda velika.
„Ne plači se ti mila,
Tvoja ... će bit cela.
Kupim koru **dubovu**,
Načinim ti ... novu.“

Na Cvetnu (macenu) nedilju svetu se u crikvah macice: jedna vrst vrbe. Naši prednji upotribljali su uz rič macica (vrba iva) i rič **rakita**. Macica - rakita -- vrba iva - Salix caprea Salweide. Ovo nam sviduči sledeća jačkica iz Hrvatskih Sic: (Kurelac Hrv. jačke 21. str.)

Hodmo mi dva, mili, v' črnu goru stati,
Ne te za nas znati naš otac i mati.
Ljudi te štimati, da je brat s sestricom.
Ni to brat s sestricom, neg' mili s rožicom.
Ta črna zemljica: to naša steljica,
Zelena travica: to naša dunjica,
A kita **rakita**: to naša stihlica.

Kurelca Hrv. jačke (38. stran) nam kažu, da su i u Velikom Borištofu poznali 1846. leta rič **rakita**. Njevi ditiči spivali su si sledeće:

Ako sam neka sam uboge majke sin,
Još se ufam nosit tri ždraveh perij;
Tri ždraveh perij, krljaču naherij.
Prvo pero kaže, da sam junak za nje.
Drugo pero kaže, da cesaru jašem.
Treto pero kaže, da svitlom sabljom mašem.

Klobučac na glavi, to je striha moja.

Kita **rakitova**, to je stelja moja.

Puška Dimiskija, to je draga moja.

Da su i „Poljanci“ poznali rič **rakita**, kaže sledeća prilika. Nezdavno sam čul jednu Proderštoiku reči: „Češ si moć iskati tvoje pineze po **rakiču**.“ Kad sam ju pital, ča je to **rakiče**, ni mi znala dati dovoljan odgovor. Samo to je rekla, da ljudi tako govori. Ovde ćemo još zabilježiti, da imamo **vrbu belu** — Salix alba — Silberweide, **vrbu žalosnu** — Salix babylonica — Trauerweide i tako dalje.

(Nastavak sledi.)

Protuliče.

Protuliče slavno,
O kako si milo,
Čekali smo davno,
Da bi jur prispilo!

Vse ti se veseli:
Ptice, trava, ljudi;
Vse ča j' živo, veli:
Pozdravljeno budi!

Zarko se rasiplje
Sunce sa višine,
Seljak ore, sije,
Čim snig s polja zgine.

Čudi telu, duši
Žar, cvet, zelenilo,
Kad polje zagluši
Od ptic živo, milo.

Človik, hvali Bogu,
K njemu digni srce,
Za 'vu milost mnogu,
Njemu pokloni se!

St. M.

GLASI IZ SVITA

Nimška je najbolji kupitelj Ugarske. Ministerialni ravnatelj dr. Walter, jedan od sprohodnikov ministra Darré-a u Budimpešti je novini „NS Landpost“ izjavil, da Nimška sliši med one države, ka najveće robe primi iz Ugarske. Je za razumit, kreza vo Nimška u mnogom prinaša na bolje stanje ugarskoga poljodelstva. Nutar se primi u prvom redu hrana i to blago, žito, mast, jaja, sád i vino. -- Ugarska vlada dobro zna, da je Nimška i u prošlosti bila jedna država, primila iz ugarskoga trga i ovo kani činit i u dojdućnosti, je izjavil gosp. dr. Walter.

Na mesto zlata pesak. Jur mnogo let se povida u Francuskoj od potopljenoga broda „Telemaque“, na kom da se nahajna mnogo zlata. Po već miece durajućem delu ugodalo se je sada dignuti brod iz vode i otprimit u jedno pristanišće. Pri istraživanju broda se je ali ustanovilo, da se nahaja u ovom vrlo čuda peska i ništa zlata.

Bez prestanka se primi zlato u Ameriku. Na jednom engleskom brodu doprimili su u pristanische znaša 60 mil. funtov. Toliko zlata se jur već let nij doprimilo najednoč u Ameriku. Pošiljači zlata se sakrivaju. Dvi tretine doprimile su se iz Kanade a jednu tretinu bi bila poslala Engleska banka. U američanskih bankah se nahaja zlata u vrednosti od 300 mil. funtov. Ada se sada nahaja 70 posto zlata u američanskih rukah. I pokidob Francuska i Engleska i sada još bez prestanka primu zlato u Ameriku postoji pogibelj, da će pasti vrednost zlata u Americi. Amerika imala bi ovako mnogo zgubitka.

Preseljenje Židovov iz Slovačke. Projdući pandiljak otputavalo je iz Požona 780 Židovov po Dunaju u Pakstinu.

Uprava železnice u Italiji odredila je zbog štedanja ugljena, da se letos neđe peljati kako do sada vsako leto osebni vlaki na koncu tajedna i dopustni vlaki.

Državni upravitelj Ugarske, Horthy, razgledal si je iz zrakoplava poplavljenе krajine Ugarske.

Škole u Finskoj neće se moć još nko vrime otvoriti, ar je većina od njih pretvorena u bolnice u kih se nahaja još ranjeni. Neke škole su pretvorene za stane za bigunce iz okupiranih krajina, ke su polag ugskoj se sada još nahaja 450.000 biguncev.

Vlastnik, izdavatelj, nakladnik i odgovorni urednik: Mate Feržin, Wien XV/101, Alliogasse 9, sada u vojski. Namestnik: Franjo Leopold, Wien XV/101, Alliogasse 9. — Tiskara: M. Helbling (odgovoran Otto Hezina), Wien XV/101, Kriemhildplatz 3.

Paprikovanje u biljnom carstvu.

Napisal je: Ivan Dobrović, direktor u mirovini.

1. Del.

Nastavak 1.

Pobirajući biljna imena našal sam Proderštofi u jednu seljačku kuću (stan), ke gospodrica pobira lekovito bilje i korenje i za ku mi rekoše, da pozna po imenu mnogu biljku. Našal sam na nje vrtljacu: slez beli — *Althaea officinalis* Gebräuchlicher Eibisch, slavulju (kandulju) lekovitu — *Salvia officinalis* — Gebräuchlicher Salbei, pelin gorki — *Artemisia absinthium* — Wermut i t. d. Med drugimi pokazala mi je i jednu vrst orišca — *Lathyrus* — Platterbse i rekla: Ovo su „**orlovi nohti.**“ **Orlovi nohti** — *Lonicera caprifolium* — Geissblatt zapravo ime je jorgovanu -- *Syringa* — Flieder (Menovci mu velu bazag) spodobnoga loznoga grma, koga cvet ima oblik orlovih nohtov. Ova prilika kaže, da se je iz stare domovine simo donešeno ime preneslo na drugi spodoban cvet. **Orlove nohte** (kozju krv običnu) moremo najti i va Lajtanskoj gori, na rubu mnoge lozice i u već kom gospodskom vrtu.

Št. B., školnik u m., povidal mi je, da je kupoval va jednom hrvatskom selu uz Dunaj na dražbi drva. Jedan nazočan seljak ga je opomenul, da je del jur dosta drag, „ar je va njem čuda **jagnjeda.**“ **Jagnjed** — **topol** črni — *Populus nigra* Schwarzpappel meko je drivo i za žgalo manje vridno od hrasta, grabra ili bukve. Proderštofi na vrtu uz potok imali smo pred 50 leti već **jagnjedov.**

Imena loznoga drvlja uzdržala su ona sela, ka ležu uz gore i loze (šume). Božočani na pr. su si jačili (Vidi: Kurelac Hrv. Jačke 3. str.) „Lipo moje **topolišće** — Kade mili mili više...

Mladina Katalene (Glej Kurelca Hrv. Jačke 82. stran) spivala si je ovako:

Ptica sidi na **topoli**,
Zač te mili glava boli?
Zato mene glava boli,
Kad mi milu drugi ljubi.
Još je meni veru dala,
Veru dala i ručicu,
Zlatan prstan i kiticu.

Dokle ime **topol(a)** — *Populus* — Pappel poznaju vsa hrvatska sela puljanskoga kotara, zgublja se ovo ime u onih delih železanskoga polja, ke nimaju loze. P...ci se znadu još spomenuti na drivo „**tompolovo**“, velu mu ali „**poplj**“.

Ovde ćemo zazlamenovati da imamo četvero vrsti topola. 1. **Topol beli** — *Populus alba* — Silberpappel ima od zdola be'o lišće. 2. **Topol črni** *Populus nigra* -- Schwarzpappel zove se kot smo zgora jur vidili -- i **jagnjed**. Topol črni ima razkrečene kite (grane) i zbog toga široku korunu. 3. **Trepetljika** - *Populus tremula* — Zitterpappel ima lišće na dužičkoj peteljki (držalu), zato nje lišće **trepeće** jur pri najmanjem vetriću. 4. Med vsemi topoli najviši je **jablan** — *Populus italica* — Pyramiden-Pappel. Njegova korona raste hitro u visinu i ima oblik piramide. Sadu ga rado uz ceste. Od Trajštofa k Železnomu med poljem pe-lja lip drvored **jablanov**. Tako sam čul, da su te jablane posadili još u dobi Marije Terezije.

(Nastavak sledi.)

Paprikovanje u biljnom carstvu.

Napisal je: Ivan Dobrović, direktor u mirovini.

1. Del.

Nastavak 2.

Još imamo dvojica lozna driva, kih se imena zgublaju u nekih selih zgora Šoprona. Ova su: **brest** i **jasen**. **Brest** — *Ulmus* — *Ulme* — *Rüster* zovu danas na pr. Proderštofci *ruster* od nimškoga imena *Rüster*. Pokojni fileški farnik, Anton Semeliker, mogao bi posvidočiti, da je pred 50 leti na vrtu njegovoga oca uz susedljev plot stal velik **brest**. Ime **jasen**, ili kot Hrvati zdola Šoprona velu *jesen* — *Fraxinus* — *Esche*, morali su Hrvati va jednih selih železanskoga polja pozabiti na isti način, kot je to prilika kot **bresta**. **Jasenu** velu *iša*; sigurno od riči *Esche*.

Imela je krez celo leto zelen grm, ki pušća koren u stabla, kite (grane) i kiće različenoga drivlja i grmlja. U oči udara osobito u zimi, kada je **drivlje** golo. Cvet mu je žutkasto zelen. Bele, krugle bobice dostignu veličinu graha i puni su lipljivoga soka. Iz njegovih bobica napravlja se **lepak** — Proderštofi mu velu *lin* — za hvatanje (lovenje) ptic. Na listastom drivlju raste **imela obična** — *Viscum album* — *Weisse Mistel*, na iglastom drivlju **imela borova** — *Viscum laxum* — *Nadelholz-Mistel*, a na hrastu i kostanju pravom: **lepak europski** — *Loranthus europeus* — *Fichenmistel*.

Da su naši predji sobom doprimili imena svih imenovanih grmov, posvidočiti željimo sledećimi dokazi.

Fr. Kurelac (Glej Hrv. Jačke 260. str.!) našal je 1846. u Cikljinu sledeću jačku:

Jačka od divojak Petrovičkih, Kuketskih, Harastinskih, Nadaljski.

Na notu: *Hodi brate va nebo*. — 21. juli 1780.

Jeste čule divojke,
Na vojsku se spravljajte;
Petrovičke, Kuketske,
Harastinske, Nadaljske,
Stare babe, mlade snahe
.....?!
Halo friško na konje,
Halo friško na konje.

Ana bude kapitan
Vsemu puku dobro znan.
Jela mora hadnadj bit,
Ar zna viteški hodi.
Konje mi zna ofrkivat,
Za junaki poskakivat.
Ona mora friška bit,
Ona mora friška bit.

Kata bude zastavnik,
Vrlo seguran človik,
Ka si nosi zastavu
S **omelom** ovitlanu.
Ona mora najprv stat,
Zastavu dobro držat,
Nikogar se ne bojat.
Nikogar se ne bojat... i t. d.

Ovu istu jačku našal je Kurelac i na Fileži, ka se je ovako začela:

Jeste čule divojke,
Menihofske, Fileške,
Borištofske, Suševske,
Stare babe, mlade snahe...

Tako i Filešci su poznali rič **omela**. Ivan Filipović u njegovom žepnom rječniku (Zagreb 1878) upotriblja uz rič **imeja** i **omela**.

Zgornja jur 160 let stara naša jačka svidochi, da su naši dediti poznali ime **imela** — *omela*. 9. maja 1938. leta rekal mi je sada jur pokojni Palković, pobirač lekovitoga bilja u Vorištanu, da on pozna **melu** borovu, **melu** rastovu i onu, ka na drugom listastom drivlju raste. Vorištanci velu imeli **mela**. Menovci i Filešci poznaju **lepak** (europski).

(Nastavak sledi.)

Kabinet Pierlot i nadalje ostali u službi. Belgij-ska vlada je bila pred nekolikimi dani odstupila. Na želju kralja ostali je ali i nadalje u službi.

Predsednik odbora za vanjske posle. Pitt-mann, je izjavio, kako se iz Vašingtona čuje, da ako zapadne države ne prognaju nimečku vojsku iz Norveške u 30. danih, onda moraju prepoznati, da boja protiv Nimečke dobiti ne moru. Pittmann je naglasio svoje osviđočenje, da se Amerika ne će mišati u današnji boj.

Krvavo strahovanje protiv

javljanju, da je odbor islamičkoga mladeža poslao brzogaj na francusku vladu, u kom protestira protiv sudu francuskih uredov u Siriji, polag koga je na smrt osuđeno sedam poznatih narodnih peljačev. — Engleski punomoćni ured je u Palestini odredio, da se prilikom rođendana Pro-roka (profeta) ne smu održati nikakove svetač-nosti. Uzrok ovoga odredjenja je, ča se boju da bi došlo do demonstracijov protiv Engleskoj.

Paprikovanje u biljnom carstvu.

Napisal je: Ivan Dobrovič, direktor u mirovini.

1. Del.

Nastavak 3.

Izmed iglastoga (šće inastoga) drvlja spominaju naše narodne jačke najveć **bor** i **jelu**. Ne imenuju **omoriku** — *Picea excelsa* — *Fichte* i **ariš** — *Larix decidua* — *Lärche*. Imena ovih dvih iglastih sta-blov nisam mogao dosidob čuti od naših ljudi. Morebit su poznata ona Hrvatima zdola Kiseka. Ako da, prosil bih ovu uznaniti uredničtvu „Hrvat-skih Novin“. Prilike:

Marof (Kurelac 233. str.):

Čto se to zeleni,

Jeli to zelen **bor**,

Ali je to dragi moj?

Nit je to zelen **bor**,

Nit je to dragi moj,

Nego je to tulipan,

Szolgabitro, vicešpan.

V elika Narda (Kurelac 100. str.):

... Moja su se kolena

V' črnoj zemlji zarasla;

A čez moje grlo je

Zelen **borak** pronikao...

Ovi redi zeti su iz priče crikvene: „Lipa j' plaća zidana.“

Santalek (Kurelac 183. str.):

Dore Vlahinjica bele ovce pase,

Pasuč odhranila kćerčicu divjoku.

Ni ju dala vidit suncu ni misecu,

Nit belomu danku nit mladu junaku.

Izrastal je **borak** uz divojčin dvorak.

Vzlizal mi je junak na zeleni **borak**...

Poljanci (Kurelac 235. str.):

... Gavran sidi na **jeli**,

Poj ga pitaj čto veli...

Petrovo Selo (Kurelac 169. str.):

... Kad mi je zajahal va tu črnu goru,

Zadil mu se klobuk va kitu **jelovu**...

Hrvati borištofske okolice velu omoriki: jelva, a arišu: svilna jelva.

Bor beli ima do 6 cm dužičke iglice. **Bor črni** ima do 12 cm dužičke iglice. **Jele** — jelve iglice su poredjene na dva dele i imadu na dolnjoj strani po dužini 2 belkaste štrafe (pruge). **Omorike** iglice su četveronuglaste i stoju gusto okolo kitice (grančice). **Ariša** fine, meke iglice stoju na buse i otpadu pred zimom.

Vresak — *Calluna vulgaris* — Heidekraut je krez celo leto zelen grm. Njegovo tanko drvenasto stabalce zraste do 1 m visoko. Pokriva mnogokrat velike površine neplodnoga tla. Najti ga moremo u vsakoj lozi. Vorištanci mu velu (**v**)resica. Drugde nisam čul njegovo ime.

Sviš — *Cornus sanguinea* — Roter Hartriegel sliši va porodicu drienka. Raste va lozi i uz pute. Loza je puna njegovoga šiblja. Njegovo kiće se črljeni kot krv. Rado ga sadu va plote. Cvate u misecu svihnju; odavle njegovo ime. Vorištanci mu velu sviha, na Menovi svihovina.

Giog — *Crataegus* — Weissdorn je grm, ki ima trnje. Zarad toga ga rado sadu va plote. Njegovo ime sam čul na Menovi. Vorištanci mu velu „klok“.

Trtovina (trta — pavetina) — *Clematis vitalba* — Waldrebe plazni po grmlju i drvlju. Iz trtovine napravljaju švenge.

Bršljan — *Hedera helix* — Efeu ima tanku stabljiku, kom puzi po zemlji, plazni po loznom drvlju i grobnih spomenikih. Njegovo kožnato lišće je krez celo leto zeleno. Tako znam, da samo Čunovci poznaju njegovo hrvatsko ime.

Mendulu — *Prunus communis* — Mandelbaum moremo najti va nimeških selih na južnom podnožju Lajtanske gore. Da su i naši stari morali saditi ovo drivo, kaže nam sledeća kitica iz sela Hrvatske Sice. (Glej Kurelca Hrvatske jačke 5. stran.)

Moja mila vino toči,

Ona ima črne oči;

Črne oči kot trnulja

Bela lica kot **mandulja**.

Menovci dandanas velu kajsiji pitomaj men-dulica — mala **mendula**.

U Inčedi (Kurelac 8. str.) **trnulji** velu **kuki-nja**. Zgornju kiticu spivala je mladina ovako:

Moja mila vino toči

Ona ima črne oči

Črne oči kot **kukinja**.

Zanimljivo je da na pr. M.... ci ne poznaju ime

murva. Murvi velu oni ja g o d a, ar ima jagodi
spodoban sad. 21. marca 1938. leta rekal mi je
jedan Trajštofac, da okolica Pandrofa ne pozna
drivlja. Tvrđil je (da li pravđeno?), da ondešnji
Hrvati vsakomu drivu velu v r b a. Ovako da bi
bil čul: Na ovoj **vrbi** je čuda **črišanj...**

(Nastavak sledi.)

GOSPODARSTVO

Gospodarstveni nauki.

1. Va sadovniki je sad najvažnije špricanje. Špricat bi morali pred prvotvrtanjem bar jednoč — ko ne dvakrat — pak po odevitanju takaj ar jednoč. Ali pokidob je prodjuči tajedan tako vruče bilo, je drivlje tako pognaio, da smo se sa špricanjem pred cvetom nji počinju razvijati, širit, se šprica s kupfertvrtiol-skom mišalinom, koj se privrže vinogradu. Na cvetu se ne smi špricat. Po cvetu se toj istoj kupfernoj mišalini doda arzena, Urania-grin, da se utruju gusinke, da se sad očuva od črvov. S kupfernimi sredstvi se ne smi špricati pri mokroni, sa sumpornom mišalinom ne po vručim vrmenom. Krvava v starom drivu s neodendrinom, na mladom drivu s duhanskim ekstraktom i lizolom.

2. Va vrtljacu. Ki je vani posijal kakovo sime mora suhu korieu sa malom motinkom ve'krat prekopat. Ali nek med redih, da simena ne gane.

A kako se pak rastlinice presadjaju? Vrtljari velu s rukom. Oni sa žilicom i veći kupčac zemlje sobom zamu i na novo mesto vržu. Ali salati i luku se nek s klinom mora škulja načinit. Ar žilica salate mora ravno, diboko va zemlju doiti, drugače neće imat vrlih glavica. Luk isto tako. Kad se s mesta, kade smo ga gojili, spukne, se ga šaka zame ter zgora i zdola kod žilice odštuca, pak mer ne diboko i ravno žila takne. Ta veća škulja, ku smo s klinom načinjili, se s drivom veljek da prisad čvrsto stoji. K sadenju nek zdrav prisad zimat; ke rastlinice imaju črnkaste, črne žilice, te ne posadit. Za salatu nij triba osebite gredice postaviti. Ona se more i med zelje, kelj i drugo posadit.

Pažuljak i jilična kukorica se stoper sred maja sadi. Ili kukorica se more odgojit med obloki, pak ju kasnije van presadit. Vsaki si neka posije va vrtu i kiseljaka; kako dobru prikuhu (Zuspeis) nam jur rano protuliče daruje. Nek mora se ukopat i poljivat, kot i drugo povrće. Bečani si jur zdavno pobiraju koprive, ter je jidu na mesto špinota. A na selih ih znam nij? „Na seli rodiju koprive i hren“ — jači Miloradić. Pak kolike koprive. Triba je je i na seli pobirat i jist, ar su jako kripna i zdrava hrana.

Mm.

Paprikovanje u biljnom carstvu.

Napisal je: Ivan Dobrović, direktor u mirovini.

1. Del.

Nastavak 4.

Simo došli naši predji našli su ovde jabuki spodobno sadovno skoruši) spodobnu slast. Ovo drvo i njegov sad zove se **mušmula** — Mispel — *Mespilus germanica*. **Mušmula** gaju samo va nekih selih na pr. u Malom Borištofu. Sad **mušmule** je krugal i nosi na sebi osušene listice cvetne čaške. Tako je velik kot

mala jabuka. Pokidob naši stari oci ovo nisu poznali, dali su mu ime „škorušu“. Skorušu (oskoruši) išlo je tako, kot orlovim nolitom. Ime poznatoga skoruša prenesli su na spodobnu drugu rastlinu.

Ča je ada **škoruš** (botanično ime oskoruša pitoma)? **Škoruš** — *Sorbus domestica* Speierling je do 10 m visoko drvo. Ima jasenu spodobno lišće. U vinogradih Male i Velike Holovajne našal sam već ko njegovo stablo. Sad njegov je na nalik jaja i velik Nimeci zovu nji rodjak naše lozne **brekunje**, ku poznaju Vorišani, Klimpuhi, na Menovi... Sad skoruša mora po tom, da smo ga utrjali, još 2—3 tajejne stati, dokle „ugnijili“.

Poznali su naši predji i sadovno drvo **tunju**. Ovo nam svidioči

Kurelea Hrvatske Jačke 295. stran!):

Zelena lipa j' gorila,
Pod njom je mila sidila.
Iskre su na nju padale.
Da su se ptice plakale.
Kad su se po nju vozili,
Zuz put su **tunje** sadili.
Kad su se nazad vozili,
Zrele su **tunje** trgali.
Vsakomu svatu po **tunju**,
A mladoženji zaručju.
Nevista se je plakala.
A zalva je ju tolila.
Ne plači se ti, nevista,
Tri krat sam dalje peljana.
Prik devedesetdevet gor,
Onde je moje majke dvor.
Još se nis' tako plakala.

Ove dva rede: „Prik devedesetdevet je moje majke dvor“, pridavaju

Tunja — Cydonia vulgaris — Quitte raste samo do 4 m visoko kot grm ili stablo. Njezin zlatožuti sad spodoban je jabuki ili hruski. Sirov sad nije za uživanje. S cukrom ukuhan daje izvrsan pekmez (lekar). U Maloj Holovajni

Kot smo iz napeljanih prilik vidit mogli, trsili smo se obajti u ovoj maloj raspravi imena onoga grmlja i drivlja, ko je opće poznato. Pobrana biljna imena vadili smo iz dvih ranjak bil nam je naše stare narodne jačke, drugi neka nam poznata hrvatska sela. Akoprem je skupaspravna kitica našega jezičnoga blaga osnovana samo na imenovanju dva zviranjke, prez oholosti moremo jur sada tvrditi, da je naš seljački narod sobom doprimil i obdržal toliko jezičnoga dobra, da će nam bit moguće iz vlašće moći imenovat skoro vsaku znamenitiju rastlinu, ku va prirodi okolo nas vidimo.

GLASI IZ SVITA

Ugarska ima 1.6 milijardov pengöov duga. Po-lag objavljenja „Creditanstalt-Bankverein-a“ ima Ugarska duga ukupno 1.6 milijardov pengöov. Od

je triba obiljno štalnoga gnjoja, pak i — u metnoga. Na peldu na 100 kvadrato^v 5 kg nitrofoske. Ov umetni gnjoj se pred sadenjem, ali bar pred prvom kopom po zemlji pošica. Ne sinu se gusto sadit: red od reda neka ima 70 cm, a va redih jama od jame 35 cm. Onda se moru hraniti i veliki zrast. K sadenju se nek lipi, veliki krumpiri zamu. Kad smo letos va stiski, se ti moru pre-
rizat, ali po dužini ne po širini! Onda čedu se oka pravo razdilit. Razrizat se moradu 8—14 dan pred sadenjem, da se rana rizanja scili, kotno s kožom prevleče. Ar ako se friško porizani velje va zemlju metnu, čedu lako obetežat. Ne je va brazdu na tvrdo tlo s rizanom stranom hitit, nego zbaka va hralu brazdu je rinut. Mm.

Piše majka sinu ...

Premili sine, mnogo je dan jur prošlo da zletit ti si van. Kako ptica ostavil moj stan, v' kom mladosti snival jesi san.

Nedaše mira krv ti mlada, gonila te j' za sriću nada, med stene mrzle tudjeg grada. Maj da svitujem tebi sada:

Kad vabil bude svit te hudi, za sredstvo mu se ne ponudi. Već neg himbena hvala ljudi, tebi poštenje tvoje budu.

Zaslipit ne daj se gizdosti i špot nij, veruj, stališ prosti. Hoći po putu pravičnosti, ka je znak naše narodnosti.

Dok živiš skrbno delaj gebi, ča j' blišnjega ne želji sebi. I naš Otac zgora na nebi, će sriću, blagoslov dat tebi.

Sad zadnje riči primi moje, sveto ti budi vek nek dvoje: jedno j' Bog naš, a drugo to je mili jezik, rič majke tvoje!

Feri Sučić.

Paprikovanje u biljnom carstvu.

Napisal je: Ivan Dobrović, direktor u mirovini.

2. Del.

Nastavak 5.

U prvom delu naše raspravi bavili smo se drivljem. Ov del našega razlaganja želji pobirati pozabljena ili malo poznata imena onih rastlin, ke imaju zeljasta stabalca.

Med Gerištofom i Sušvom uz potocić Raiding leži lozica imenom **Sitina**. Ova šumica očuvala nam je ime jedne biljke, ka ljubim mokra mesta. **Sita** — **sitina** — **juncus** — Simse ima stabljiku prez lišća. Nje strn (Halm, množina strnje — strnišće) je civast i pun sreči. Na kraju stabalca ili pod brkom ima metlicu cveta. Na mokrih me-

stih nahadja se već vrsti sitine. Mladu sitinu žere blago. Kad ustarne, mišamo ju va nastor. Gerištofska **Sitina** još danas kaže mesto, na kom je nigda rasla **sita** ili **sitina**.

Blizu Hirmana ležeči del proderštofskoga hatara zove se **Lesičina**. **Lesičina** — Echium vulgare — Natterkopf sliši med oštrolisti i vrlo je dlakava biljka. Nje cvet je modar; spočetka meru žrljen. Cvate od junija do septembra. Najti ju moremo uz pute i staze. Raste do 80 cm visoko. Dokle su Proderštofci samo jedan del svojega hatara ude-livali, rasla je **lesičina** u velikom broju na onom mestu, kade su danas lapti **Lesičine**.

Imena **konoplišća** i **lanišća** opomenuju nas na onu dobu, kada su naši predji sijali **konoplju** i **lan**, ter sami napravljali hižno platno pak veći del svoje prateži. Zbirne konoplje bile su muškoga, a simene ženskoga spola. Ako imamo sriću, moremo najti još i danas ko-to batvo konoplje na onih mestih, kade su prije nju sijali. Naše narodne jačke svidoču, da su naši ded: sijali **konoplju** — **Cannabis sativa** — **Hanf** i **lan** — **Linum** — **Lein**. Primeri:

F r a k a n a v a. (Glej Kurelca Hrv. Jačke 120 str.)

... Zbogom mi ostante vsi mladi ditići,

Ki ste s manom rasli kot mladi hrastići.

Zbogom mi ostante vse mlade divojke,

Ke ste s manom rasle kot **zbirne konoplje**...

M a r o f. (Glej: Kurelac 47. str.):

Divočira **lanak** sije

Pod gorami, med vodami.

Sijuć mi je govorila:

„Rasti **lanak** visok, tanak“

Da bih znala ter bih znala,

Da me hoće mladi prosit:

Prela bih mu košuljicu

Od pamuka i od svile.

Dala bih ju odatkati

Mrvu gušću neg od leda.

Svilom bih ju našivala,

Kiticami navijala.

Da bih znala ter bih znala,

Da me hoće stari prosit:

Prela bih mu košuljicu

Od hrastove prhke kore.

Dala bih ju odatkati

Mrvu gušću neg od plota.

Ličinom b' ju našivala,

Trnjem bih ju nakitila.“

(Nastavak sledi.)

GLASI IZ SVITA

Francuska triba poljodelski delačev. Još nikada nij manjkalo Francuskoj toliko poljodelskih delačev kot sada, kad bi ih najbolje tribala. Zato su silovani sada u poljodeštvo postaviti i njeve kolonijalce. Talijanske novine „L'Azione Coloniale“ pišu, da je samo iz Marokko-a već tisuć delačev prošlo u Francusku. Ovako će pak bit u Francuskoj vse već i već Negarov.

Paprikovanje u biljnom carstvu.

Napisal je: Ivan Dobrović, direktor u mirovini.

2. Del.

Nastavak 6.

Kad je konoplja uzrejala, požali i povezali su nju va snopiće, ke su položili va vodu (mačilo) i nečim pokrili. Ovde su ju ostavili neko vrime, dok se stabljika nije razmekšala. Onda su snopiće izvadili iz vode i osušili. Tada su stavljali konoplju va trlice, gde su ju dobro istukli i izgnjavili. Izgnječene snope češljali su na velikih železnih češljih ili grebenih. Med zupci ostanuti deli zvali su se kudilja, a iščešljana dobra vlakna povesmo. Povesmo preli su u konac, ki je služil za pravljanje prostije tkanine. Na Menovi viditi je dandanas močila, u kih su namakali konoplju i lan. Na ovu dobu nas opominuje sledeća kitica:

Filež. (Kurelac, 298. str.)

Nevesta j' **konoplje** prala;

Žabica joj v' žep skočila.

Treti dan je **lan** smakala;

Žaba 'z žepa van skočila.

Različnom travom zarašćena mesta imenovali su naši starioci travnik, tratina, pasišće, senokoša ili livada. **Travnik** (Grashof) imenovali su travom zarašćen dvor. Na Menovi još danas moremo najti travnik i Travnikove. **Tratina** je bila blizu sela za vrti ležeće mesto, na kom se je blago paslo. **Pasišće** ležalo je jur dalje od sela. Uz rič **senokoša** upotribebljavali su naši stari i rič **livada** (Wiese). Evo dvi rečenice iz Početnice, ku je rabila moja baba: „Po dolinah i

livadah — Božja se odziva slava.“ — ... „tada pčele počnu brndeliti po vrtih i **livadah**.“

Naša u Beču 1860. leta izdana Početnica na svojoj 77. strani spomenuje med drugim sledeće kitice: **Ijubicu**, **djurđjić**, **jaglac**, **potočnicu**, **ovčicu**, **suncokret** i **jesenke**; na 76. strani med zelenjem: **lobodu**.

Ljubica — Viola — Veilchen botanično je ime naše fajgulice. Lipi beli i ugodno dušeći **djurđjić** — Convallaria maialis — Maiglöckchen u toplih krajinah nazvišćuje Djurdjevu. Kod nas cvate u misecu maju; odavle i njegovo nimško ime: Maiglöckchen. Žuto cvatući **jaglac** — Primula — Himnenschlüssel cvate jur va marcu i aprilu. Menovci velu jaglacu „gaćice, Vorištanci „račići“. Plavo cvatuća **potočnica** — Myosotis — Vergissmeinnicht raste dostkrat uz potok i na mokrih livadah. **Ovčica** vrtni je oblik naše **tratinčice** — Bellis perennis — Massliebchen. **Suncokret** veliki — Helianthus annuus — Sonnenblume ima visoku stabljiku i kot pladanj veliku klimavu glavicu, ku obično k suncu okreće. Belo, plavo i črljeno cvatuće **jesenke** — Aster chinensis — Garten-Aster cvatu u jeseni; odavle ime **jesenke** ili **asteri**. — Naše babe (stare matere) sadile su i **lobodu** vrtnu — Atriplex hortense — Gartenmelde, kot nam to svidochi imenovane Početnice 76. stran.

Dost krat nam obiteljna imena kažu ime jedne ili druge biljke. Primeri: **Cecelić**, **Bakrić**, **Kalina** i t. d. **Cecelj** — Oxalis — Sauerklee raste na vrtih i laptih. **Bakarić** — Convallaria maialis — Maiblume drugo je ime jur spomenutoga **djurđjića**.
(Nastavak sledi.)

Paprikovanje u biljnom carstvu.

Napisal je: Ivan Dobrović, direktor u mirovini.

2. Del.

Nastavak 7.

Med naše ukrasne biljke sliši **dragoljub** vrtni — *Tropaeolum maius* — Kapuzinerkresse. Zlatožuti cvet dragoljuba produžen je u civastu ostrugu. Listi njegovi spodobni su štitu. Tanka njegova stabljika plazi (penja se) do 2 m visoko. Cvate od miseca julija do kasne jeseni. Tako znam, da samo Vorištanci poznaju njegovo ime, ali i oni su prenesli ime „**dragoljub**“ na protulični cvet „**djurđjić**“ (*Maiglöckchen*). Vorištanci ada **djurđjiću** velu **dragoljub**. Spodobnim slučajem sretnuti ćemo se još mnogo krat.

Med najlipše lozno i livadno cveće slišu ljubičasto modri **zvončići** — *Campanulaceae* — *Glockenblumen*. Njihov cvet spodoban je malomu zvonu; odavle imena: **zvončić**, **zvonce**, **zvonac**. Akoprem svojim oblikom i svojom veličinom dosta udaraju svakomu, ki se u naravi kreće, malo gdo pozna po imenu naše mile **zvončice**. Hrvati zdola Soprona očuvali su ime **zvončić**, ali ovim imenuju ugodno dušeći **djurđjić**.

S imenom **djurđjić** sretnuli smo se u ovoj maloj raspravi jur već krat. Dost puti moremo viditi va naših vrtih i uglednu **djurđjicu**. **Djurđjica** — *Dahlia variabilis* — *Georgina* ishaja iz zemlje Meksiko. Nje glavice su velike, bele, rozaste, rumene i žute. U jeseni znamemo iz zemlje nje krumpiru spodobne gomolje i držimo je prik zime va pivnici. U aprilu posadimo **djurđjične** gomolje opet va cvetni vrtljac.

Da ostale biljke laglje pregledamo, porediti ćemo nje u grupe. Jedan ovakov skup činiti ćedu rastline, ke imaju cvetnu glavicu. Va ovu porodicu ćemo podiliti sledeće glavočike: **lepuh** (**lopuh**), **podbel**, **krhić**, **badilj**, **stričak**, **kolence**, **češljugu**, **toričicu**, **modrocvet**, **baršunak** i **mrvinice božje**.

Lepuh — **lopuh** — *Petasites officinalis* — *Pestwurz* je rastlina mokrih mestov. Iz moćnoga korena porene 30—60 cm visoka stabljika obložena škuročrljenimi ljuskami. Njegov muslavočrljen cvet uredjen je u guste grozdace. Stoprv kad je ocval **lopuh**, pojavu se njegove listi, ke su na nalik srca i stoju na dužičkoj peteljki. Veliko lišće **lopuha** od dolnje strane obloženo je surimi dlakami i je na rubu nejednako nazubljeno.

Stari ljudi Trajštofa i Proderštofa povidali su mi njegovo ime i opisali njegovu vanjštinu. Po dugom iskanju ugodalo mi se je 16. aprila o. l. blizu melindofske železničke postaje na jednoj mrokroj senokoši najti celu gomilu **lopuha**. Koren **lo-**

puha upotribljali su prije -- kot nam to njegovo nimško ime Pestwurz kaže -- proti kugi.

Uz grabe i potoke na ilovačnom tlu raste **podbel** -- Tussilago farfara — Huflattich. Njegova nadzemna stabljika pojavi se jur rano protuliće. Ona je obraščena ljuskami. Na vrhu ima žutu glavicu. Stoprv kad plod dozreja, porenu njegove listi. Listi **podbela** su srcaste, nazupčane i s donje strani bele; odavle ime **podbel**. Lišće **podbela** upotribljava se jur od starih časov proti kašlju i kataru plućnih organov. 10 gramov osušenoga lišća popari se 1/4 l vode i zasladi cukorom ili medom. Razgnječene (stučene) listi **podbela** meću na otekline. Proderštofi i Trajštofi je već žen, ke poznaju **podbel**.

Hrvati iz Dalmacije u narodnoj nošnji.

Opomenjujem još jednoč: ko je na jabukah mučne rose, onda te šibice porizat i požgat. Ko je na briskah rubavoga lišća, nek velje doli s njim i je požgat. Ko je na ribizelu vidit lisnu vuš, velje špricat s nikotinovom mišalinom, ka se more kupit, ali i doma se more ovako načinit: 1-1½ kg sapuna se u par litarov vode rastali i onda va 100 l vode zamiša. K ovom pak se 2 kg duhan-skoga ekstrakta prida.

Kad će sadja bit malo, se tim već neka sadu buče (tikve) i melone. Zvijena gospodarica će ove zakuhati i marmelada načinit.

S ovim smo jur zašli va kuhinjski vrt. Buče sadit! One su s svakom zemljom zadovoljne, i pod sadovnim drvljem se moru posaditi. Ali jako hte bit zahvalne, ako 50-60 cm široku, 40 cm diboku grabu skupamo i tu s kompostom ili s kom dobrom zemljom napunimo. A za cukorne melone dajmo najbolju zemlju, najteplije mesto. Kad jur četvrto listo pogna, onda vrh stabalce prelomit. Kroz ovo se sok zastavi i pognaju zbočne kite. A za paradajske — ča je triba znati? Nje je dobro za 10 cm diblje sadit, nek su bile, kade smo je gojili, ali ne mrbit gusto.

Povrće dostkrat niču ti goli mali puži. Čim je zignat? S pepelom? Da, ali kad godina jednoga pepel zipere, onda već ništ ne valja. Položice oguljene vrbove šibice med rede. Na te se puži posadu ter se moru lako zničit. Ali načinite oko vsake gredice jarčac, i ga napunite s japnenim prahom ili kainitom. Oko povrćni gredic ne gajit ili trpit nikakovi grmicev, i kitični ne, ar onde se puži zadržavaju i gaju. Mm.

Paprikovanje u biljnom carstvu.

Napisal je: Ivan Dobrović, direktor u mirovini.

2. Del.

Nastavak 8.

Krhić (krihić) — *Sonchus* — Günsedistel raste na laptih, vrtih, ruševinah i drugih zastavnih mestih. **Krhić** ima vrču spodobnu glavicu. Njegov cvet je žut. **Krhić** obični — *S. olearicus* — Gemeine Günsedistel sp. osposoba je krma za svinje, koze i pitome zve. **Krhić** hrapavi — *S. asper* — Rauh Günsedistel ima bodljikavo lišće. **Krhić**

poljni — *S. arvensis* — Acker-Günsedistel pojavi se više puta na laptih i ubrovih u velikoj množini. Grgo Gusić u svojoj jakci od Golubićevoga zeca imenuje **krhić**, kad Petru Golubiću va usta da sledeće riči:

... „Hranil sam te ja pet misec,

O moj dobri, pitomi zec!

Kako sam se za te skrbil,

Krhić, ditelnu krml“...

Na mokrih senokošah i laptih neugodni gosti gospodara su badilji — *Cirsium* — Kratzdistel. Po putih i pustih mestih rastu bodljikavi strički *Carduus* — Distel. Vse dv vrsti bližnji su rodjaki našega octa ka. **Badilji** ima perastu, **stričak** prostu kunadru. Obadvoja imena imaju pri nas koren. **Badilju** velu Proderštofci badalj. Kurelac va predgovoru Hrvatskih Jačak poviđa, da mu je „snaha i divojka“ imenovati znala vsaki cvetak na branoga rukoveta. Ovde moremo štati ime **stričak** ili vražji stric.

Stolisnik *Lekoviti* — *Achillea millefolium* — Gemeine Schafgarbe zove se Proderštofi i u već kom selu železanskoga polja **kolence**. Odebljena mesta pšenične stabljike i spodobnih trav zavemo kolenca. Ako bolje pogledamo ovakovu stabljiku, vidit ćemo, da iz svakoga kolenca raste list. Na **stolisniku** mnogo je ovakovih kolencev. Ova kolenca stolisnika napeljaia su logično misleće naše dede na ime ove biljke.

Stolisnik ima perasto razdijelene listi i bel: ili ružičaste glavice. Najti ga moremo na putih, u mekih i livadah. Blago ga rado žere. Pokidob ima množinu maloga lišća, čuti je med Nimci i ovo ime „Tausendblatt“. Na spodoban način moremo ispeljati kolenca botanično ime.

Osušene cvetne glavice i porizene listice **stolisnika** *Lekovitoga* upotribljaju u mnogom mestu kot čaj proti grčavoj boli želudca i čriv. Puna žlica ovoga čaja popari se 1/4 litarom vode, precidi i mlakno popije.

Uz pute, grabe, na pasićih moremo se sretnuti jednom biljkom, ka ima dvenasto stabalce, ko je na brijidh bodljikavo, a glavicu rastline puna je tvrdih i šiljastih pliv. Ovo je **češlja** — *Dispacus* — Karde. Jedna podvrst češlje zove se **češljuga** — *Dipsacus sativus* — Weberkarde. Češljugu sijali su prije suknari i češali češljugom vun. Ovoj okolnosti moremo pripisati imena **češlja** i **češljuga**. Proderštofi je češlja muškoga spola. Oni joj velu „češalj“. Trajštofi sam čul ime češljigovina“, ka rič se je morala prije zgovarati češljigovina, ča toliko znači kot češljji ili češljuga. Čini mi se, da su i naše prelice i naši tkaleci upotribljavali **češljugu**.

Proderštofi za vrti raste jedna biljka, ke plod ima neku spodob našim toricam. Dr. Heimerla izvrsna knjiga „Schulflora von Osterreich“ kazala je, da se ona zove po nimšku Spitzklette, po latinsku *Hanthium strumarium*. Ko je ali nje hrvatsko ime? Pital sam ženu, ka je s manom išla, kako se rastlina zove. Ona mi odgovori: „Ovo je mala (b u) torica.“ Filipovića ričnik potvrdil riči proste

caru Herakliinu Slava | toliko dragoga kamenja i zlata | radoval ar tako čega ni bilo u

žene. Spitzklette zove se po našu **toričica**. Proder-
štoji torici velu b u t o r i c a.

Naš **modrocvet** ili kot Hrvati zdola Kiseka velu
modarcvit - Centaurea cyanus — Kornolune sliši
va rod r a z l i č k o v. Ako bi bilo ime **različak** gde-
god našim Hrvatom poznato, prosil bih ovo uzna-
niti uredništvu „Hrvatskih Novin“. (Nast. sledi.)

Paprikovanje u biljnom carstvu.

Napisal je: Ivan Dobrović, direktor u mirovini.

2. Del.

Nastavak 9.

Baršunak — *Tagetes erectus* — *Sammethlume* ima zvoncu spodobnu narančasto-črljenu glavicu. Ova ukrasna biljka došla je k nam iz zemlje Meksiko. Ime ove rožice ovekovečili su pri nas incedski ditići, ki su jačili 1846. leta sledeću pesmicu.

Inced. (Glej Kurelca Hrv. Jačke 40. str.):

Baršunak, baršunak drobnoga simena!

Ne pozab' se mila s mojega imena.

Ako se ti s moga, ja ću se s tvojega,

Ter ćemo se, mila, lako razdružiti,

Lako razdružiti, teško pozabiti.

Ovu istu jačku spivali su Božočani (Kurelac, 13. stran!) ovako:

Bašoljak, bašoljak drobnoga simena,

Ne zabi se mila 'z mojega imena.

Ako se ti 'z moga, ja ću se 'z tvojega,

Ter ćemo se mi dva jedan ziz drugoga.

Bašoljak, bosiljak — *Ocimum basilicum* — *Basilienkraut* sliši med usnače. Ima jajasto lišće i male bele cvete. Vsi deli biljke ugodno dušu (mirišu). Gvate od junija do augusta. Prvi put vidil sam bosiljak Trajštofi na farskom cvetnom vrtu. Farnik Ivan Prikosović velik je ljubavnik prirode. Va njegovom vrtljacu najti moremo celu izložbu različenoga cveća.

Obljubljena biljka gornjih Hrvatov je cvet **mrvinice** božje — *Chrysanthemum parthenium* — *Bertramwurz*. Jedno nimško ime ove rastline je *Weihnachtsbrosamen*. Naši Hrvati — kot i Nimci ove krajine — čvrsto veruju, da iz posijanih božićnih mrvinic, ako nje na sveti večer na snig vrtljaca pošicamo, zrastu ove krizanteme. Ovako moremo razumit ime **božje mrvinice**.

Haluge (korovi). Prilikom doselenja naših dedov med Dravu i Dunaj bila su sela naših krajin mnogo manja nego danas. Iz knjige Adolfa Hartmutha „Orts- und Flurnamen im Bezirke Eisenstadt“ štijem, da je 1561. leta imal Vorištan 64, Uzlop 80, Stikapron 30, Cogerštof 41, a Vulka Proderštof 28 stanov. Danas ima na pr. Proderštof 12 krat već stanov nego je imal pred 380 leti. Pokidob je bilo tu dob i gospodarstveno orudje (plugi i t. d.) početno, jednostavno, udelival se je samo manji del hatara. Veći del zemljišća bil je šuma, pasišće

ili pusto polje. Poznato je, da su neobradjena mesta bogatija razliĉnim biljem nego orani i apti ili motikom udelana zemlja. Ta okolnost dala je priliku naŝim predjim gusto krat u dodir dojt razliĉnim biljem, predati imena ovih rastlin svojim potomcem i oĉuvati njeva imena do najnovijih vremen.

U ovom dogovaranju pomenuti Źeljimo samo one haluge (korove), ke danas veĉ nisu uopće poznate. Kroz bolje obradjivanje tla, zbog prestanka mnogih loz, paŝišĉev, pustih i mokrih mestov izgubile su se mnoge znaĉajne rastline, s njimi skupa i njezino ime. Ovako je postal broj poznatih rastlin vse manji, mnoga imena prencsli smo na spodobne biljke, a neke izmed njih poznaju samo starje Źene ili muŹi, pak oni, ki jednu ili drugu biljku zbog njezine lekovitosti joŝ dandanas pobiraju.

(Nastavak sledi.)

hrani-škodljivim bićem. I ovde je malovažno, je li se te kiseline hrani privržu, ali si je sama stvorila. Simito slišu kiseolo zelje, slani krastavci (buborki), slani pažuljak, octeni krastavci, octeno sadje itd.

7. Alkoholiziranje. Alkohol je starodavno, jako dobro sredstvo za konzerviranje. Vino, pivo itd. uzdržuju se kroz alkohol. 14 -15% alkohola je dosta na usmrćenje tih bacilov i na konzerviranje.

8. Zamašćenje. Masti i ulja su tim drobuckim bićem neugodna, ar im potpuno zapru zrak — a prez toga živet ne moru. Ovako se na priliku va ulji vrućaju i konzerviraju ribe.

9. Začinjenje. Začini (Gewürze) imadu va sebi tvarin, ke konzerviraju ili očuvanje potpiraju. Simito slišu papar, paprika, muštar (Senf), česan, luk, eterska ulja, smoli itd.

10. Vrućenje (zakuhiivanje). Najpoznatiji i najbolje šairen način konzervirati sadje i zelenje je vrućenje ili steriliziranje. Vrućinom se te mikrobe zničiu, a kroz dobar zatvor se prepriči, da druge opet va nje zajdu. Ta sad ili zelenje se more vrućat kroz vodu, zrak, paru, važna je nek višina temperature. Vrućenje do 100 stupnjev po Celsiusi usmrću bakterije, ki su jur ovde, ali ne njeve špore, njevo sime. K njevomu znižanju je triba 100 stupnjev vrućine. Ali po tri dnevi još jednoć vrućat do 100 stupnjev.

11. Kemična sredstva. Mnoge kemične tvarine imadu tu osebitu moć, da na drobucka bića, bakterije, glivice, plise itd. usmrću, a človiuku ne škodu. Pokidob ali ove kemične tvarine nam nikako ne hasnu, va većoj meri užete još škodu, se ovo kemično konzerviranje nek va ograničenoj meri onda hasnuje, kad se ovako očuvano dugo-vanje pred uživanjem kroz razdilenje rastanji. Ovakova kemična sredstva zadostat su va vsakoj lekarni.

Ovo je mer dugočasnno razlaganje, ali danas je vsakoj gospodarići ovo znati potribno. Čemo va svoju dob osebnno razlagati, kako se ča za zimiu, za kašnji čas shrani i očuva. Mm.

Paprikovanje u biljnom carstvu.

Napisal je: Ivan Dobrović, direktor u mirovini.

2. Del.

Nastavak 10.

Biljke, ke hasnovitost rastlinam mesto, hranu, vlagu i svitlost zimlju, zovu naši seljaki haluga. Kukolji, octak (badilj osjak), sipnica (gorušica poljska), koprive, prika, slak, lobode poljne najpoznatije su naše haluge (korovi). U ovom dogovaranju pomenuti željimo samo one, kih imena su danas malo ili samo va jednih selih poznata. Med ove slišu: poponac, žabnjaki, gladiš, pred-slica, štirenica, vrbica, orišac, loa ili roštaljka, maćak, hmelj i habat. Prije nego po redu napeljamo imenovane biljke, napomenuti čemo ča zlamenuje (znači) kod nas ime haluga, a ča u prirodopisu bilja.

Stitljem ovih redov njev potribno bliže opisati, ča pokriva pri nas ova rič haluga; zna to još i malo dite. Va prirodopisu bilja ali haluga —

Zostera marina — Seegrass zlamenuje jednu morsku biljku, ka čini na morskoj ubrovi na peščenom i blatnom tlu prostrane podmorske senokoše. Nje lišće dostigne dužinu do 1 metara. Pokidob je lišće haluge samo 5—6 mm široko, spodobna je biljka uskomu traku. Dvoje vrsti haluge poznamo. Haluga obična ima duže i širje listi i va vsakoj listi do 9 tankih štrafov (prug). Haluga mala dostigne dužinu do 30 cm; nje listi su 2 milimetare široke. Ove zadnje rastline listi kažu — po dužini — samo 3 pruge. Halugu upotribljavaju tapetari na ispunenje strunjač (Matraze), stolcev i vanjkušev. Danas tapetari ne mogu dostati konjskih strun, zato upotribljavaju mesto njih halugu.

Po ovom se moramo pitati, kako su došli naši predji k riči **haluga** i otkuda ishadj ova rič. Odgovor na ova pitanja nije težak. Naši dadi došli su simo iz primorja, iz Dalmacije. Kot primorci poznali su (morsku travu) halugu, ke ime preneshi su ovde na one rastline, ke njim ni u čem nisu bile na hasan. U staroj domovini ovakove biljke imenuju ričjum **korov** ili **korovi**.

Poponac — *Cuscuta trifolii* — Kleeseide. Najveći neprijatelj diteline i lucerne je poponac. Njegova župa stabljika je prez lišća, na nalik svilnoga konca. Poponac nima žilja i ne hrani se iz zemlje. On se nameće na ditelinu i lucernu kot imela na kite (grane) stabla. Nešto žilja ima kratke korenčice, ki se zovu sisulje. Poponac zarova sisulje u biljku, okolo ke se vije, te s pomoćom njih siše hranu iz diteline ili lucerne. Proti njemu brani se gospodar tako, da sije čisto sime. Poponac ima još dva bližnje rodjake. Na koprivah, hmelju i konoplji živi **poponac europski** — *Cuscuta europaea* — Europäische Seide, a na lanu **vilina kosa** *Cuscuta epilium* — Flachsseide. Ime poponac pridržali su Hrvati železanskoga polja. Proderštoci poponcu velu potponac. Menovci (mislim i njeva okolica) velu poponcu grintavac od nimske riči „Grind“. Poponac ima u nimaškom jeziku 21 ime. Izmed ovih jedno je Grind.

(Nastavak sledi.)

Ne pozabite poslati pretplaću za Hrvatske Novine!

GLASI IZ SVITA

Pukšom istriljil zrakoplav. I u današnjem boju, se goda mnogo i mnogo, ča človiuk velje verovat ne kani. Ovako ča je, kad čitamo, da je neki vojak na zapadnom frontu pukšom istriljil neprijateljski zrakoplav. Godu se je pak ovako. Dva engleski zrakoplavi napast su hotili jednu našu malu trupu vojakov. Jedan od vojakov zel je svoju pukšu i čekal, da zrakoplavi niže dojdou. Kad je pak peljač aviona doli pogledal, da vidi učinak svoje strojne pukše, ga je naš vojak ustriljil, zač pak ostane avion prez peljača. Pri dolipadanju zaletil avion u drugoga tako, ča su konačno oba dva pali na zemlju.

Paprikovanje u biljnom carstvu.

Napisal je: Ivan Dobrović, direktor u mirovini.

2. Del.

Nastavak 11.

Ako se u mesecu juniju prošećemo po koj senokoši, vidit ćemo na njoj sto i sto do kolen visokih rastlin, ke imaju **zlatožut** cvet, zeljastu stabljiku i kot dlan zarizane listi. Kad spuknemo ovakovo stabalce iz vlažnoga tla, vidit ćemo na njem **vlasaste** korene. Tako čaška kot i venčić cveta zastoji od 5—5 listi. Ova je biljka **žabnjak ljutić** — *Ranunculus acer* — *Scharfer Hahnenfuss*. Ljutić ime ishaja odatle, ar ima biljka ljut, oštar sok. Zasad toga otrovnoga soka ne žere blago sirovu rastlinu. Suho stabalce žabnjaka ljutića već nije otrovno i povoljna je krma našega blaga. Plod žabnjaka ljutića je mali orišić. Na vsakom stabalcu urodi mnogo orišićev. Iz mnogih njih ćedu budućega protulića izniknuti mladi žabnjaki. Ako premislimo, da i koren stabalca već let živi, razumit ćemo, zač je broj žabnjakov tako velik na naših livadah.

Na mokrih mestih, va grabah živi **žabnjak otrovni** — *Ranunculus sceleratus* — *Giftiger Hahnenfuss*. On ima male bleožuto cvetiće i živi samo jedno leto. **Žabnjak gomoljasti** — *Ranunculus bulbosus* — *Knolliger Hahnenfuss* ima odozdol debljen maloj rotkvici spodoban koren. Raste na livadah i pasišćah. Još imamo nekoliko vrsti žabnjakov. Vsi su med sobom vrlo spodobni.

Ime žabnjak ćul sam prvi put u Trajštofi. S malom rukovetom razlićnoga cveća približavajući se k Vulki, sretnem se s četirimi ženami na cesti. Domom iduće žene pitale su me, ča nosim u ruki. Nije dugo duralo i mogal sam i ja pitati, kako se ova ili ona biljka zove. Kad sam im pokazal zgora opisani žabnjak ljutić, reče mi jedna izmed njih: „A oto je **žabnjak**.“ Ovo bilinsko ime žabnjak bila je moja nadnica (plaća) na on dan.

Gladiš trnati — *Ononis spinosa* — *Dornige Hauhechel*. Na pasišćih, putih i umejkih viditi je u augustu i septembru 30—40 cm visoke biljke, ke blago ne popase, ar imaju trnate stabljike. Cvet ovih rastlin je ćrljen i spodoban cvetu mehunjastih biljak. Njegovo korenje upotribljava se u lekarni. Na senokoši raste **gladiš smrdljivi**. On ima neugodnu duhu. Trnja nima. Ime gladiš poznato je Proderštofi.

Preslica poljska — *Equisetum arvense* — *Acker-Schachtelhalm*. Na mokrih senokošah i vlažnih lapatih pojavi se u protuliće maćkinjemu repu spodobna ćrljenkasto žuta rastlina, ka nima lišća. Nje stabljika je iznutra šuplja, izvana ćlan-

kovita. Okolo svakoga članka ima črljenkaste listice, a na glavi klas. Klas ima mnogo čavlacu podobnih prahom napunjenih ljuski. Ov prah se zove truske ili sime. Iz truske, ako ona spade na povoljno tlo, zrast će mlada preslica. Nekoliko tajednov kasnije pojavi se zelena preslica. I ova stabljika je šuplja i člankovita, ali prez ploda. Nje grane (kite) su tvrde i oštre. Preslica je neugodan gost gospodara. Za govedo i konje je škodljiva. Upotribljava se u lekarni. I kovinske posude čistu s njom; zarad toga zove se po nimšku Zinnkraut. Preslicu poznaju Hrvati puljanskoga kotara i oni zdola Kiseka.

(Nastavak sledi.)

vetar ili pužci prenašaju cvetni prah iz jednoga cveta na drugoga. Željimo li, da ta rastlina obdrži vsa dobra svojstva, ka ima nje mati, onda moramo one vrsti rastlin, ke su rod, ne blizu, nego daleko jednu simenjaču od druge ostavit; na pr. zelje od kelpa, ugorke od dinje, više vrsti grahe, da im se prašak ne pomiša. Ar drugačije ne ćemo uzdržati čisto istu vrst.

Pak sime moramo uzgojiti tako, da dobijemo zdrava i jedrna zrna. Da to postignemo, odstranu se na simenjačah vse slabo razvijene kitice, ili se vrhi kit odščipnu zato, da se vsi soki čim bolje spravu va tih jačih šibicah.

Simenjače, ke ostavljamo za prihranke, neka prezimu, ako je moguće, vani, ali se sprimu prik zime u prostore, kade im ne će biti premrzlo niti pretoplo. Va mrzлом bi one prezeble, a va toplom prostoru bi prerano pognale, ča takaj nij dobro.

Tlo za simenjače neka bude čim bolje, a kad simenjače jur pognaju šibe, privežu se vse kolu, da se ne prelomi. Da je triba simenjače pri suši poljivati, razuri se samo po sebi.

Sime se pobere onda, kada je potpuno dozrejalo. A za čuvanje simena su najbolje male, platnene vričice, va ke se metne sime i ke se shranu na suhoru, — ne pretoplom niti premrzlom mestu, na ke ne dolazu izravno sunčeni traki.

Vsako sime nij jednako dugo klicavo; sime nekih vrstih povrća more proklijati još i za 6 let, sime drugih samo još za leto dan.

Koliko let je ko sime klicavo, viditi je iz sledećega:

- 1 leto: loboda, pastinjak,
- 2 leta: črjeni luk, pažuljak, grah, kiseljak, kim, majoran i pori luk,
- 3 leta: črjena ripa, mrkva, peršin, salata,
- 4—5 let: artičok, celer, rotkva, vse vrsti zelja, vse vrsti kolarabe,
- 5—6 let: dinja, ugorki, tikva.

Vrtljar bi uvek rado znal, je li je sime još klicavo i koliki je broj toga simena, ko more još klicati. To se dozna ovako. Metne se na pladanj debela vunena krpa ili vlažan pesak, i na to se odbroji 100 zrnov. To se opet pokrije drugom vlažnom vunenom krpom i pladanj se vrže va teplu sobu ili kuhinju. Krpa ili pesak neka bude uvek umereno vlažan. Za kratko vrime će sime kčiti. Sada se prebroji, koliko simen je prokličlo. Ako ih je prokličlo 75, to je onda 75% klicavoga simena i polag toga se sije gušće ili redje. Mm.

Paprikovanje u biljnom carstvu.

Napisal je: Ivan Dobrovič, direktor u mirovini.

2. Del.

Nastavak 12.

Na vrtih, krumpljišćih i pustih mestih u velikom broju raste širenica — *Mercurialis annua* — Fin-jähriges Bingelkraut. Nje stabljika je četveronuglasta, a lišće joj stoji na križ. Proderštofi joj velu štir, Trajštofi križatac.

Vrbica — *Lythrum salicaria* — Weiderich. Na mokrih livadah iz daleka se črjeni do 1 m visoka

vrbica. Poznati je nju po nje lanceti sličnomu lišću i mnogobrojnomu rumenočrljenomu cveću. Ime ove krasne biljke poznato je Proderštofi. Ali onde su nje ime prenesli na jednu vrst dvornika, ki ima vrbu spodobno lišće.

Na senokoši viditi je u misecu juniju me tra-vom biljku napuhnutom čašom. Cvet ove je žut i stisnut. Kad sime uzreja i gibljemo biljku, čuti je iz nje šuškanje, roštanje. Ovo je **šušakavac** — *Alectorolophus* — Klappertopf. U Vincetu mu velu roštaljka, u Proderštofu loa. Sušakavac je polu-parazit, ar jedan del svoje hrane isisa iz korenja susedne trave. Zato je škodljiv. Ovako škodljiva biljka je i **livadar obični**, koga sime je spodobno penenici; odavle nimško ime *Wachtelweizen*. Livadar obični živi me žitom.

Med grmljem i va plotih živi jedna slabucka do 2 metarov visoka biljka, ka ima na dolnjoj strani lišća kratke doli obrnute kvačice pomoćom kih plazni po grmlju gori prema sunčevoj svitlini. Plod ove biljke — mali orišić — obrašćen je spodobnimi kvačicama, kimi se lako zakvači za pratež čovika i krzno životinje. Botanično ime ove biljke je **bročika prilipača** — *Galium aparine* — Klebkraut. Proderštofi i Vinceti velu ovaj biljki **mačak**. Moguće zato, ar su kvačice ove biljke spodobne mačkinjim noktom pomoćom kih plazni kot mačak.

Hmeij — *Humulus lupulus* — Hopfen je trajna rastlina. Dost krat ga moremo najti va plotih, grmih uz grabe i potoke. Iz podzemnoga korena porene brojne dužičke stabljike. Ove se povijaju oko kakove potpore. Na ta način moreju se vinuti do 8 m uvis. Listi njegove spodobne su lišću trsa. Muški cveti hmelja stoju u lako gibućih metlicah. Ženski su cveti spodobni jelovovj šiški. Ljuske (listi) šiške pokrivene su žutkastom prašinom, ka se meće va pivo, pak je ono radi toga žuko. Od Soprona na sever je dost hrvatskih sel, u kih ne poznaju hmelj.

Uz loze, plote, na umejkih raste jedna rastlina, ka je spodobna bazgu, samo stabljika joj ne udriveni i vsako leto na novo porene. Ova biljka je **habat** — *Sambucus ebulus* — Attich. Habat ne poznaju u onih selih zgora Soprona, ke nimaju loze.

(Nastavak sledi.)

GLASI IZ SVITA

Dvaput u lozi Compiègne. Neki nimški pod-officir bil je dvaput u lozi Compiègne. Po prvi put u letu 1918 kad su ga u ovoj Francuzi zarobili, a sada opet stal je u redu častne kompanije.

Ugarska vlada doslobodila je Narodnomu savezu Nimcev u Ugarskoj, da utemelju u nimških općinah Ugarske narodne grupe.

Novi američki bombarderi. Ostvarila se je zamisao, da bombarder poleti iz Amerike u Europu i vrati se najzad prez zaustavljanja i pristajanja. Takove zrakoplove gradi društvo Air Craft Douglas u Kaliforniji. Nacrt načinali su 4 let dugo. Ilati čedu oznaku „B 19“, teški čedu biti 70 t i

Paprikovanje u biljnom carstvu.

Napisal je: Ivan Dobrović, direktor u mirovini.

2. Del.

Nastavak 13.

Orišac — *Lathyrus tuberosus* — Erdnuss. Danas jur vsaki gospodlar zna, da ditelina i lucerna ne izvliču mnogo hrane iz zemlje. Pokušaji su pokazali, da za lucernom i ditelinom još i teško žito dobro urodi. Uzrok ovoga stoji u tom, da koreni ovih dvih rastlin primu iz zraka jednu važnu hranu: dušik (nitrogen), koga va sebi zadržuje štalni gnoj pak čilinska salitra. Ali ne samo ove dve rastline nego i lupinjaste biljke: grah, grahorka, fržon i leća imaju sposobno svojstvo. I one se hranu delom iz zraka. Ako spuknemo iz vlažne zemlje lupinjastu biljku, vidit ćemo na nje žilju odebljena mesta: bulice ili male gomolje. U ove se je uložil pomoćum nekih bakterijov dušik (nitrogen), koga pak biljka pohasnuje na uzidanje svojega tela. Osebužno izraščene su ove bulice ili gomolji na žilju orišca, koga moremo najti ko kade po laptih kot korov (halugu). I orišac sliži med mehunjaste rastline. Po njegovomu ugodno dušećemu rumenom cvetu, ki čini cele grozdiace, dobro je poznat. Njegovi gomolji dostignu veličinu maloga orišca. Mnogom

mestu jidu ove orišce sirove ili u slanoj vodi kuhane. Ime ove biljke u železanskom polju je orišac, u Vincetu horišak, a polag ričnika Šamšolovićevo orešac.

Ptičje mliko — Ornithogalum — Milchstern. Ako se u misecu aprilu ili maju prošetamo po travniku, tratini ili senokoši, najti ćemo na vredj jednu 10–20 cm visoku biljku izmed trave zdizati svoj beli zvezdati cvet. Ova lipa rastlina je **ptičje mliko**. Na stabljiki ove biljke viditi je cel grozdac zvezdatoga cveta. Venčić cveta sastavljen je od 6 listi, ke se zovu latice. Latice su odozdol zelenkaste. Lišće ptičjega mlika je linealno, a podzemna stabljika spodobna je luku. Ime ove rastline čul sam prvi put na Menovi od jednoga tršca. Proderštoji poznata je ona pod imenom detka batka.

Liekovite rastline.

Jur stari Egipćani i Grki su poznali liekovitu moć mnoge rastline. Prvi nam poznati bilnjak (Kräuterbuch) pisan je oko 400 pred Kr. u grčkom jeziku. Tri sto let po onom izašle su druge knjige liekovitih rastlin. Ove su bile jur slikami kićene. Oko 900 po Kr. imali su redovniki samostana u St. Gallen-u 16 gredic posadjeno liekovitim biljem. U 12 stoleću popisala je opatica Hildegard od Bingen-a u svojoj knjigi „Fizika“ Nimcev starodavnu znanost liekovitoga bilja.

Da su se i naši prednji morali baviti liečenjem, svidocu nam naše starodavne riči: v r a č i t i, v r a č a r, v r a č i t e l j, v i š a c i v i š k a. Ove riči imaju pri nas stari koren; starji od 13 sto let. Još prije nego su naši stari prijeli krst, imali su muže, ki su pri njevih aldovih, ke su oni prikazivali svojim bogom, vračali. Vračari su kod tih aldovov pro-rokovali. Od riči vračar postale su pri nas riči v r a č i t e l j i v r a č i t i. Kod nas ove riči toliko zlamenuju kot liečnik i liečiti. Ovo hoće reći, da vračari nisu samo gatali, nego i liečili (vračili) bolesne ljude. Pri aldovanju pazilo se je i na različna zlamenja, po kih bi „višti“ ljudi (odatile riči: v i š t a c — v i š a c, v i š t i c a — v i š t k i c a — v i š k a) pro-ricali budućnost. Da su se ovakovi „višti“ ljudi — muži i žene — i pri nas bavili liečenjem, nismo još sasvim zaboravili. Ovde hoćemo zabilježiti, da rič višt (vješt) toliko znači kot šikan (geschickt). I naš stari Legitimus potvrđuje gornje dokazivanje kad veli: „Zbogom medicin, k o r e n j e. Zaman bilo j' vse v r a č e n j e.“

(Nastavak sledi.)

GOSPODARSTVO

Gospodarstveni nauki.

1. Va sadovníku. Još vsenek stoji po vrtili suhih kit i suhih driv. To je na velik kvar zdravomu drivlju. Ar va suhom drivu se umesti i jako povekšava pogibeln puze (Borkenkäfer). Ada vse ča je suho otpliti, skřit, s vrta sprimit i požgat!

Ako vuši upamet zamete na listih, nek opet strcat kakovom duhanskom mišalinom (Nikoprem, Nikuran etc.).

Vrime je opet ovde za plemenitenje mladoga drivlja. Nek od jako zdravih i rodovitih driv si šibice ili oka zimat, ar od oka pojberba drivo vse njegove vlastovitosti, i dobre ali i zle.

Po trganju čeršanjan ostane mnogo čeršanjan poddrivom ležat. Je ovo gospodarjenje? Te još skrbnije pobrat i je zničit. Ar iz črvivih čedu črvi van spuzi, se va zemlju zarovat, kade hit nastat badke, a u dojdnućem letu čeršanjanove muhe, ke bi opet neizbrojna jaja znesla i opet bi neizbrojno čeršanjan učrvnilo. I gnjlje čeršanjan, vse otpadjeno bežno sadje se mora skrbno pobrat, ter za blago skuhat ili ravno va oganj hitit i požgat. Ovako ničimo betege naših sadovníkov. Ako na slivah vidimo kilance, ne nek nje, nego i šibe na kih su odrizat i va oganj hitit.

2. Kod zelenja: jilišnu kukoricu nagrnut, ju zredkat, skradnje šibe potrzat.

Još se more sijat: črljena ripa, pravoda i bela, ugorki, kuhinjska salata i kelj.

Sad još ča važnoga za krumpire. Ako kanimo imat k letu od njih dobru urodju, si je jur sada moramo zibrat za sime. Kako? Da prigledamo grme, ter ki grmi su najvrilji, kade na listih ništ betega nij najt, one zazlamenujemo: ili ča na nat svezat ili uz nat kolčić zabiti. Ove i dalje prigledivat, je li je vse zdravo, pak je posebno znimat i posebno šhranit za sime. Onda se moramo ufat, da čemo imati dobru urodju. Mm.

Paprikovanje u biljnom carstvu.

Napisal je: Ivan Dobrović, direktor u mirovini.

2. Del.

Nastavak 14.

Broj liekovitih rastlin je velik. U nimškoj medicinskoj knjigi od leta 1926 nahajamo 61 travu, ku liečničtvo danas upotrebljava. Široki sloji naroda upotrebljavaju oko 120 liekovitih rastlin. Zhog manjkanja prostora baviti čemo se ovde samo onimi travami, ke su kokade poznate. Ove su: sliez beli, sliez črni, sliez prosti, slavlja liekovita, matičnjak, majkina dušica, majoran, pelin, trputac, kupina, burgita (divizina), rosopas, sapunka, gavez, sprac, i kitica črljena.

Med napeljanimi biljkami najveći ugled uživa **sliez beli** — *Althaea officinalis* — Eibisch. Njegova stabljika zraste do 1½ m visoko. Tako stabljika kot i nje lišće je barčunasto (samitno) dlakavo. Listi su jajaste, ucičkane i na rubu nejednako narovašene. Vsaki cvet ima dvostruku časku; vanjska je na devetero nutarnja veća na petero iscičkana. Venčič ima 5 beloročištih latic (listic). Va cvetu je mnogo prašnik-ov, ki su se med sobom zrasi, pak se svi skupa činu kot šupli stupić, ki na vrhu nosi slobodne prašnike. Sadu ga u vrte. U liekarstvu upotreblja se njegovo korenje i lišće. Doba za pobiranje korenja je 3.—4. pak 9.—10. misec, za lišće misec maj i juni. Korenjenje njegovo se obili, razriže i pri toplini od 35 stupnjev osuši. Čaj njegov upotrebljavamo proti kataru pluć, želuca i čriv, pri bolesnomu pušćanju vode; vanjski za gurgljanje, ako nam je promuklo grlo. Čaj njegov napravljaj se na sledeći način: Jednu žlicu korenja metnemo va ½ l mrzle vode. Po nekolikih urih stepilino na ognji vodu s korenjem. Prije nego spajemo čaj, moremo ga cukorom zaslatkit. Ovo činio u danu trikrat. I poričeno lišće slieza beloga je donar čaj proti kašlju i kataru.

Spodoban cvet ima **sliez črni** — *Malva silvestris* — Rosspappel. Njegova dlakova stabljika zraste do 1 m visoko. Listi su mi razdijeljene na 5 delov. Cvet ima vidnočrljen škuročrljenimi prugami (štrafi). Latice cveta su 15—20 mm dužičke. Plod je kruglast i se raspada na 10 malih plodićev. Sliez črni moremo najti oko stana i uz pute. Cvet i lišće njegovo pobiramo od 6. do 9. miseca. Upotrebljava se pri bronhialnom, želućenom i črivnom kataru, pri upanjenju vrata i vratne žliezde (Mandelentzündung); vanjski pri bolesti ust, vrata i ispiranju oteklina.

Sliez prosti — *Malva neglecta* — Gemeine Käsepappel je med napeljanimi sliezi najmanji. Njegova poležena stabljika dostigne dužinu do 20—30 cm.

Cvate od junija do oktobra. Cvet mu je bledorožičast. Latice (listi) cveta su do 12 mm dužičke. Upotribi se kot sliez črni. Na jednu čašu (šaljinku) čaja zamemo 1 žlicu lišća i cveća; dnevno 2—3 čaše toplo. Sliez prosti zovu zdola Soprona po-gašice.

Kot vrtnu biljku moramo još spomenuti transdovilje črljenim cvetom — *Althaea rosea* — Pappelrose. Po našu bi ovu biljku mogli zvati sliez črljeni.

Slavlja (kadulja) liekovita — *Salvia officinalis* — Gartensalbei. Na vrtili, u vinogradih moremo večkrat najti nje odzodol drvenastu stabljiku. Ugodno dušeće lišće je dužičkasto, nabrano. Plavkasti cveti imaju dvi usnice kot kod mrtve koprive. Cvate u misecu juniju i juliju. Ljubi mledno, sunčano tlo. Nje lišće i mladice pobiramo u maju prije nego biljka procvate. Slavlja liekovita obiljubljen je domači liek proti noćnomu potenju (znojenju), bolesti želuca i čriv. Na jednu čašu zamemo malu žlicu lišća; dnevno 2 čaše. Vanjski upotrebljava se nje čaj na ispiranje grla i ustobolje. (Nastavak sledi.)

GLASI IZ SVITA

Roosevelt kandidira za predjednika USA. Polag rezultata glasovanja na demokratskom kongresu glasovalo je za Roosevelta 946 izaslanikov, za Farleya 72, za Garnera 61, a za Tidningsa 9. — U programu ove stranke predvidjeno je, da Amerika želji i dalje ostati po strani europskoga boja i uopćem ne želji delzeti u kakovom boju.

Uznemirenje na Gibraltaru nastaje vse veće, ar je od talijanskih bombov uzrokovana škoda vrlo velika. Posada Gibraltara povišena je na 10.000. Zadanje dane doprimili su mnogo municije i hrane.

Stolna crikva u Reims-u nij uškodjena. Havas ured javlja iz Clermont-Ferranda, da je načelnik varoša Reims izjavil, da nij istina, ča su bigunci povidali, da bi bila stolna crikva u Reims-u uškodjena. Stolna crikva tekem boja nij uškodjena.

Bugarska ne će plaćati Engleskoj. Bugarska vlada uzanila je engleskoj vladi, da si zhog današnjih vsakorjačkih teškoć ne more preskrbiti valute za plaćanje činža tako, da sada ne more spuniti onoga, ča je u dogovoru na 12. II. 1940. leta obećala.

Južna Amerika trība Europu. Novine „Noticias Graficas“ pišu, da se je izvoz iz Argentinije u Europu u prošlom letu vrlo pomanjil. U misecu juniju 1940 bil je izvoz za 45,5% manji nego u misecu juniju 1939. leta. Vridnost ove robe ceni se na 38,761.000 pezov-ov.

„Demokracija“ u Ameriki. Predsednik Roosevelt potpisal je zakon, polag koga prepovidano je politizirati vsim činovnikom i namešćenikom pojedinih držav Ujedinjene države Amerike kot i vsim činovnikom općin i pak i onim, ki su zaposleni kod onakovoga dela, ko se znam i nek delom subvencionirano od vlade. Do sada prepovidano bilo je politizirati samo činovnikom i namešćenikom Ujedinjenih držav Amerike.

S dragim kamenjem engleske korune otprimali su ove dane i glasoviti dijamant Kohinoor „Brig svitlosti“ iz Engleske u Kanadu. Ov dijamant je 106 karat težak, koga vridnost su negda cenili tako visoko, da bi se bilo ljudstvo vsega sveta pol dana za ovu vridnost hraniti moglo.

Engleska ima vse manje papira. Na početku današnjega boja su morali u Engleskoj odmah novine pomanjit za 30%. U misecu aprilu, kad se je prepričilo primljenje papira iz Norveške, pomanjili su novine opet za 30%. Od 1. VII. početo imati moru novine samo 6 stran. Doble je Engleska tribala u letu 1 mil. ton papira za novine, od koga je ona 800.000 t sama producirala, ga more danas sama najveć 400.000 t producirati. A pokidob je malo papira, moraju biti i novine manje.

Prosjači kot „bojni ranjenik“. Sudstvo u Linzu odsudilo je nekoga Karla Kübler na leto dan uze zhog toga, kad se je ov izdal kot bojni ranjenik i pak kot ovakov kroz prosjačenje dobio mnogo pinez i prateži.

Dvoboj kosom i nožem. U nekom majuri kod općine Ivanka u Slovačkoj svadili su se dva Bugarci, ki su se pred tim duglje vrime u krčmi zadržavali, tako, da si je jedan od njih zlet kosu i zasikal ovom tovarušu u glavu. Ov je još imal toliko moći, da je ubio napadača u prsi, tako da su obadva teško ranjene otprimiti morali u bolnicu. Malo je ufanja, da čedu ozdraviti.

Paprikovanje u biljnom carstvu.

Napisal je: Ivan Dobrović, direktor u mirovini.

2. Del.

Nastavak 15.

Majoran — *Maiorana hortensis* — Majoran. Majoran ishaja iz severne Afrike. Ljubi lako, dobro nagnjojeno tlo. Sime s peskom pomišano posijamo va kילו (Mistbeet) jur va marcu. Biljčice presadimo u maju 15 cr. jednu od druge. Pri dobrim vrimenskih prilikah daje dvi i tri urodje. Na glasu je ni u zaljski majoran. Upotribljava se pri napravljanju kobasic. Odavle i njegovo drugo nimško ime: Wurstkraut. Poznat je i u liekarstvu. Pod cvetom ima mnogo malih listic, ke su spodobne plivam. Odavle njegovo proderštofsko ime plivice.

Pelin — *Artemisia absinthium* — Wermut. Veliku sriću moramo imati, ako vani na polju danas gdegod najdemo batvo pelina. Prije nije smila slišiti ova biljka med retkosti. Ovo nam svidočuje naše lipe, stare jačke. Glejmo samo sledeće primiere:

Hrvatske Sice. (Glej Kurelca Hrv. Jačke 21. stran!):

Potkovice moje iz čistoga zlata,
Nekate mi gazit za kimgoder blata,
Za nijeunim drugim neg za mojim milim.
Kude mili hodi, tuđ rozmarin rodi.
Kud se drugi šeće, nit **pelin**ak ne će.

Mučindrof (Kurelac, 29. stran):

Ako sam neka sam uboge majke sin,
Još se uiam nositi za krljačom **pelin**.
Za krljačom **pelin** i ždraljevo pero,
I ždraljevo pero, krljaču na hero.

Božok (Kurelac, 85. stran):

Prostri sam si rubac na zelenu travu.
Onde sam oplakal moju milu dragu.
Mila moja, mila, guta te ubila!
Druge si ljubila: mene si hinjila.
Drugim si davala krhke pogačice:
A meni junaku zelene kitice.
Drugim si davala čista rozmarina:
A meni junaku čistoga **pelina**.

Skoda, da zbog manjkanja prostora ne moremo donest već primierov na svidočanstvo, kako krasno je znala zaplesti naša mladina va svoje jačke i ovu biljku. Pelinove brke upotribu u liekarstvu. Pohiramo je u 7. i 8. misecu. Njegov žuki čaj (pol deke na 2 čaše) služi proti pokvarenomu želucu.

Trputac — *Plantago* — Wegerich. Trputac ne sliši med malo poznate biljke. Ovde ćemo ga samo

zato spomenuti, ar — kot nam je poznato — samo Hrvati zgora Šoprona poznaju njegovo botanično ime. Novogorci mu velu pasji jezik. Ovako ga zovu i Velikoborištoeci. Na Menovi ga je zvala naša školska podvornica, teta Danica, kačji jezik. Proderštoeci upotribljavaju njegovo pravo biljarsko ime. Troje vrsti trpuca raste po naših putih, pašah i laptih: trputac uskolisni, trputac veliki i trputac sridnji. Kot domači liek upotribljavaju se vse tri vrsti. Kneip preporuča trputac uskolisni — *Plantago lanceolata* Schmalblätteriger Wegerich kot blažilo proti kašlju i kataru. Lišće njegovo se pobira 5.—8. misec. I žlicu njegovoga suhoga lišća poparimo 1/4 litrom kipuće vode. V a čaj moremo zeti nešto meda; dnevno 1—2 čaše. Vanjski mećemo njegove stučene listi na otekline, rane i lišaj. Samo od sebe se razumi, da listi slobodne moraju biti od vsake nečistoće. (Nastavak sledi.)

GOSPODARSTVO

Gospodarstveni nauki.

Va sadovniku. Pogledjte, je li su vaša mlada driva još vezana za kolac? Ovo leto biće čuda vetrov, ki su vezake pokinuli, drivo na tla povalili, još i polamali. Skoda, jako skoda za mladucki cip! Pak je li su i pravo vezana? Je li se vrcu ne zariža va mladu koru, je li se drivo ne riba? Milujte siroče drivo, ar i nje to boli tako, da i obeteža, a mnogokrat još i umre. Pomozite mu kusićem kože, gumija ili krpe.

Ki je na protuljice svojemu drivlju vlakove rinčace ili zarize dal, more sada gledati, koliko je to hasnilo: je li su šibe kraće, je li je lišće vrlo i pod njim pupnji veliki? Va letošnjih tolikih godina je i uz rinčace i zarize drivo veselo raslo. Za drivlje je bolje suho leto, za njim dojde dobra urodja. Vse vodene šibe, ke su iz stabla ili kit pognale, nek kraj izrezati, ove ne čedu uroditi, ove nek zaman živaru.

Ki ima maruljice (mendulice) — i ovakovih srićnjakov je neka skrbno pobere i pože vse gnjile i nagnjite maruljice. Ar zbog mnoge godine je čuda ovakovih. A ose i drugi puzići klice te gnjilote i na zdravi sad razvuču.

Preveć rodne kite ne zaboravit potpriti! Bi jako škoda bila, kad bi se ovakova kita prelomila.

Kod povrća: Ovde je najvažnije pobirat pak shranjat vsakorjačko zelenje, povrće za zimu, za protuljice. Ada jako marljivo sušiti, soliti, slatkit, zakuhivat, oteniti itd., da krez zimu do leta budemo imali povrća.

Ča se još more sijati i saditi? Pažljak, grah, špinat, salata, kelj, rokva itd. Kad vidite kod zelja ča betežnoga, velje spaknut — pak ne na gomilu hitit — nego požgat.

Je li je triha cimv mrkve, peršina porizati? Bole je ne, ar to lišće je potrebno, da koren i dalje raste i ujača.

Mrvunci nas vrlo jadaju na vrtu. Dobro i lako se zničju, ko se zalju sunum karbolineumom.

Mm.

Paprikovanje u biljnom carstvu.

Napisal je: Ivan Dobrović, direktor u mirovini.

2. Del.

Nastavak 16.

Kupina obična -- Rubus fruticosus -- Brombeere skupno je ime oko 80 vrsti kupin, ke se u Velikonimskoj nalazu. Raste u plotih, uz pute i staze pak vsigde, gde se zemlja ne obrađuje. Nje cvet i plod je spodoban jagodi šumskoj. Stabljika kupine je drvenasta, bodljikava. Na vsakoj peteljki nosi 3 ili 5 listi. Osušene listi kupine upotribljavno mesto kineskoga čaja. Nje plod se poji priesno ili s cukorom ukuhano. Kneip veli, da čaj kupine osušenoga lišća lev čisti. Nje menovsko ime je kopinja, novogorsko kopunjača.

Bližnja rodjakinja kupine je **malina** — Rubus idaeus -- Himbeere. Iz nje črljenoga ploda dobiva se sok, ki se zasladjuje cukorom i zove malinovac (Himbeersaft). Služi u leti kot hladno piće. I malinovo osušeno lišće služi kot nadomestak kineskoga čaja.

Na pustih mestih, uz pute, va sićah raste jedna biljka, ke stabljika je ravna kot svića i dostigne visinu do poldrugoga metara. Nje listi su dužikaste i dlakave. Na vrhu stabljike stoju u grozdu mnogobrojni žuti cveti. Ovo je **divizma** — Verbasum -- Königskerze. Ugodno dušići cvet divizme upotribljava se (2 grami na 1/4 l vode) kot čaj proti kašlju, kataru i promuklosti. Čaj se more zaslatkit cukorom ili medom. Dnevno 1- 2 čaše. U železanskom polju zove se biljka: burgita, margita, ulje.

Rosopas -- Chelidonium majus -- Schöllkraut. Uz plote, stene, na ruševinah i zaostavnih mestih raste rosopas obični. Njegova zeljasta stabljika je šuplja i dlakava. Listi su mu perasti, cveti žuti i spodobno sastavljeni kot kod maka. Iz valjaste plodnice zraste dužičkast tobolac, spodoban melunji. Ako biljku ili ki nje del prelo mimo, teče iz nje tamnožuto mliko. Iz žutoga soka biljke napravljia se liek proti bolesti jetar, žučnih kamenecv i druge nemoći. Tako znamo, da su pri nas samo Vorištanici očuvali ime ove biljke. U Velikom Borištofu zovu ovu biljku mlićnica: sigurno zbog nje mliku spodobnoga žutoga soka.

Va porodicu klinčaca sliši **sapunika** -- Saponaria officinalis -- Seifenkraut. Nje biljka je do 40--60 cm visoka. Sapunike klinčacu spodoban cvet je belkast ili rožičast. Ugodno duši; osebuju pod večer. Stabljika ima dužičkasto, šiljasto lišće. U korenju biljke su neke tvori, ke se u vodi pinu kot sapun. Ako korenje sapunike čisto operemo, razrižemo i u mlačnoj vodi duglje razmačemo, dobit ćemo tekućinu, u koj moremo prati vunu i svilu. Korenje sapunike upotribe se u liekarstvu. Botanično ime rastline poznato je u Vincetu. Velikoborištofci joj velu sapunica. Raste na peščenom tlu uz grmlje, pute i vode.

Gavez črni -- Symphytum officinale -- Beinwell. Ova do 1 m visoka rastlina živi na naših mokrih senokošah i uz grabe. Nje dužičkastomu zvoncu sličan viseći cvet je črljenkast; retko bel. Stabljika i listi gavez a obloženi su ostrimi dlakami. Zbog ostrih dlak ne žere blago ni sirovu ni osušenu biljku. Vanjski del korena je črn; zato gavez črni. Korenje gavez a upotribljava se kot domaći liek proti kataru čriv i pluću; vanjski pri ozledi kosti. Njegovo ime poznaju stariji ljudi Vinceta, Frakanave, Velikoga Borištofa i Proderštofa.

Srpac -- Stachys officinalis -- Rote Betonie raste na suhih šumskih senokošah. Proderštofi je njegovo ime poznato.

(Nastavak sledi.)

Ne pozabite poslati preplaću za Hrvatske Novine!

Paprikovanje u biljnom carstvu.

Napisal je: Ivan Dobrović, direktor u mirovini.

2. Del.

Nastavak 17.

Kitica črljena --- *Erytraea centaurium* --- Tausendguldenkraut. Nimško ime biljke kaže, da su nje liekovitu moć jur od davnine visoko cenili. Stabljika kitice črljene zraste do 35 cm visoko. Ona je četveronuglasta i zgora razgranjena. Malene listi su jajaste. Cveti biljke su rožičasti i združeni u kiticu, ka stoji na vrhu stabljike. Raste va sićah i onde, kade je šuma retka. Njezina stabljika ima gorkoga (žukoga) soka, ki je dobar za želudac i pomaže proti vrućici. Uputa za upotrebu: 1 žlica suhe biljke zimlje se na 1 4 l vode. Čaj se va mrzloj vodi 6—8 uri razmače, potom procidi. Od ove tekućine vsaku uru zamemo 2—3 žlice. Na dan ne već od 1 čaše. Kiticu črljenu poznaju na Menovi i Vorištani. Menovci joj velu žuka trava, Velikoborištofci lozni klinčaci.

Biljke nepravim imenom. U našem promatranju pokazali smo do sada jur većkrat, da su naši Hrvati jedne ili druge okolice iz stare domovine simo doprimljeno ime u tečaju prošlih 400 let prenesli na drugu, najvećkrat spodobnu biljku. Spomenuli smo, da Hrvati pandrofske krajine vsako sadovno drivo držu za vrbu. Ovako da je kod

njih čuti: Na ovoj vrbi mnogo je črišanji... Ime „oskoruš“ (oskoruša) prenesli smo na mušmulu (Mispel). Menovci imenuju drvo murva (dud) jagoda. Proderštofi očuvali je ime grma „orlovi nohti“, ime njegovo preneslo se je ali na neku lupinjastu biljku. Hrvati zdola Soprona dali su ime plavo cvatućega zvončića belomu djurdjčiju. Ime morske rastline haluge (Seegrass) prenesli smo ovdje na škodljive korove. U 15. broju Hrvatskih Novin ovoga leta vidili smo, da grm kalina ima crn plod (bobice) i da ov plod (kalina) nije slasnoga ukusa. Nezdavno čital sam iz Fr. Kurelca ispisanu pesmicu. U ovoj je bila rič kalina popravna na rič „skalina“. Drugo je kalinu zobati i opet drugo skalinu zobati.

Glejmo još nekoliko sponobnih prilika!

Lišaji (Flechten, Lichenes) slišu med prezcvetne biljke. Najpoznatiji izmed njih je lišaj žuti. On se nalazi vsakud na kori drvijla, na daščanim gradjiah, a osobito ako su izložena severnomu vetru. Na Menovi, Proderštofi i drugih mesih prenesli su ime „lišaj“ na drugu biljku, ka ima pravilan cvet, tuste listi i živi na ontah i pak starih zidinah. Ime ove druge biljke je čuvar-kuća - Sempervivum tectorum - Hauswurz. Polag Koienarda prošloga leta nosila bi ova biljka u Frakanavi ime trska.

U Vulkaproderštofi velu slavlji livadnoj ivanjsko zelje (Johanneskraut), jednoj velikoj vrsti dvornika vrbica, a ovsiku stolak (Stocklitz):

u Vincetu velu matičnjaku metica, črvotočini (Lycopodium - Bärlapp) mah, a česliji torica velika;

u Frakanavi različku plavenka, a pušini (Leinkraut - Silene) gaves;

u Velikom Boritofu oskorušu jesen, vučjoj črišnji (velebilju gorskomu) zvončić, a režuhi livadnoj djurdjčevac;

u Novoj Gori habdu siba, krosuljici kuhinjskoj divljij peršin, a črvotočini omela.

u Stikapronu kopar-u paprat;

u Vorišanu djurdjčeu dragoljub;

u Uzlopi krumpiru peanglj.

Na početku naše rasprave pokazali smo na cilj našega izleta u području biljnoga carstva. Našoj nakani verno sledili smo naše predje po njevih nigdašnjih stupalinah. Za bivšimi diedi išli smo na široko polje, zelene livade, sunčane gore i va tamne loze. Sprohodili smo naše babe na kuhinjske i cvetne vrtjace pak sadovne vrte. Pasli smo blago s našimi starimi pastiri po prostranih pašah i bližnjih tratinah. Spivali smo već sto let stare naše narodne jačke. Preiskali smo prahom pokrite školske knjige naših jur va zemlju povrnutih ocev i majak. Pri svih ovih prilikah trsili smo se pobratiti ona biljna imena, ka nisu poznata širokim slojem naroda ili su danas već ili manje pozaboravljena postala.

Danas već nije vas narod tako spojen s „zemljom našom majkom“ kot je to bilo prošla sto-

leća. Danas industrija, obrt i trgovina jur od mladosti k sebi vliče ugledan postotak našega naroda. Ni se čuditi, ako ovi sloji već ne poznaju imen onoga drvijla, grmlja i zelišća, ka poznaju ili su poznali njihovi starij. Ali ravno zato, ar su se toliki ođalili od naravi i malo dođu u doticaj različnimi rastlinami, postoji pogibel za modernoga človika, da će pozabiti i ono jezično blago biljarstva, ko smo do danas očuvali.

Kako dubok koren ima naš narod u tlu na kom živi, kaže ta okolnost, da samo zbirka naših narodnih jačak od 1846. leta kaže 65 biljnih imen. Na čelu ovih stoji naša narodna iz Primorja simo doprimljena biljka rozmarija. Ako ovomu broju pridodam broj onih rastlin, ke je narod poznal ili je pozna još dandanas, moramo se ponosom prignuti pred obrazovanjem naših diedov u biljkoznanstvu.

Napeljanimi prilikami trsili smo se najti nekoliko biljskih imen, ke je jur pokr bil plašč zaboravnosti. Dobro znamo, da nabrani rukovet nije potpun. Ovom našom raspravom hotili smo pobuditi i druge na sponobno delo. Narodna ročnost opsežna je knjiga ne samo za biljarstvo nego i druge predmete. Budemo črpili naše znanje iz naroda, žitit će ono tako dugo kot narod sam. A žitak naroda nije kratak!

(Konac.)

GLASI IZ SVITA

650-godišnjica švicarske republike. 1. augusta proslavila je Švicarska 650-godišnjicu utemeljenja švicarske republike.

Kol'ko narodov živi u Ruskoj? Kako statistika popisa stanovništva u Ruskoj kaže, ki popis je izvršen u misecu januaru 1939. leta, živi u Ruskoj 47 različnih narodov. Od ovih broji ruski narod 99 milijunov ili 58 posto. Na drugom mestu stoju Ukrajinci, kih se broji 28 milijunov ili 16 posto. Belorusov ima 5,3 milijunov ili 3 posto. Od ostalih 44 narodov ima samo sedam narodov već stanovnikov od 1 posto. Njmska manjina broji 1,4 milijun ili 0,8 posto.

Od stanovnikov je 44,6 posto seljakov, 32,2 posto delaćev i 17 posto namešćenikov.

Borba proti malariji. Poznato je, da beteg malariju širu tako zvaní malarija-komari. Sada su počeli borbu proti ovim taku, da u nekih krajinah 50 i 50 metarov daleko zakopaju u močvare dinamitne patrone. Kroz eksploziju ovih nastanu velike škulje. U ove se steče voda i zemlja nastane suha. Ovako se ali i zniči mnogo tih komarov i se povekšavanje ovih vsakako poteški ako i ne čisto onemogućiti. Misli se, da će se na ov način beteg malarija vse manje širiti.

Granata usmrtila dičaka. U Dalmaciji dogodila se je teška nesreća. Eksplozirala je jedna stara austrijska granata, ka ishaja još od svetskoga boja, i usmrtila nekoga 14 let staroga dičaka. Otac di-

ZOBODAT - www.zobodat.at

Zoologisch-Botanische Datenbank/Zoological-
Botanical Database

Digitale Literatur/Digital Literature

Zeitschrift/Journal: [Monografien Botanik
Blütenpflanzen](#)

Jahr/Year: 1940

Band/Volume: [0497](#)

Autor(en)/Author(s): Dobrovici Ivan

Artikel/Article: Paprikovanje u biljnom carstvu
[Sammlung burgenländischkroatischer
Pflanzennamen]. – Hrvatske Novine 15-33